

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:22.09.2020 ✓Accepted/Kabul:19.10.2020

DOI:10.30794/pausbed.798813

Araştırma Makalesi/ Research Article

Buhari-Gülmez, D. ve Uğur-Rızzi (2021). "Akademik Tezi Bilimsel Yayına Dönüştürme Stratejileri: Uluslararası İlişkiler Örneği", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2021 Sayı 42:Özel sayı 1, Denizli, ss. 049-061.

AKADEMİK TEZİ BİLİMSEL YAYINA DÖNÜŞTÜRME STRATEJİLERİ: ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÖRNEĞİ

Didem BUHARİ-GÜLMEZ*, Canan UĞUR-RIZZI**

Özet

Bu çalışma, Sosyal Bilimler alanında akademik tezlerin bilimsel yayına nasıl dönüştürüleceği sorusuna Uluslararası İlişkiler örneği üzerinden yanıt aramaktadır. İlk bölümde akademik tezler ve bilimsel yayınlar arasındaki genel amaç, biçim, içerik, üslup ve hedef kitle gibi temel farklar incelenmektedir. İkinci bölümde, örnek alan olarak seçilen Uluslararası İlişkiler disiplininde tamamlanmış akademik tezlerin akademik yayına dönüştürülmesine yönelik araştırmacıların karşılaştıkları ikilemler ve uluslararası alanda tanınmış yayınevlerinin konuya ilişkin genel yaklaşımları ele alınmaktadır. Son olarak, akademik tezi yayına dönüştürme stratejileri ve aşamaları örneklerle açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akademik yayın, Akademik tez, Makale, Kitap, Kitap bölümü, Uluslararası ilişkiler, Kavramsal haritalandırma.

THE STRATEGIES FOR TRANSFORMING AN ACADEMIC THESIS INTO A SCIENTIFIC PUBLICATION: THE CASE OF INTERNATIONAL RELATIONS

Abstract

This study aims to show how to turn an academic thesis into a scientific publication in Social sciences with a special emphasis on the case of International Relations. In the first part, the main differences between academic theses and publications will be scrutinized in terms of general aim, format, style and target readership. In the second part, both the dilemmas faced by International Relations scholars who wish to produce publications based on their academic theses and the general approaches of internationally renowned publishers to the issue at hand will be evaluated. Finally, the last part will explain, through examples, the main strategies for and phases of turning an academic thesis into a publication.

Keywords: Academic publication, Academic thesis, Journal article, Book, Book chapter, International relations, Conceptual mapping.

*Doç. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İZMİR.
e-posta:mdidem.buhari.gulmez@ikc.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-9199-7835>)

**Öğr. Gör. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İZMİR.
e-posta: canan.ugur.rizzi@ikc.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0002-9081-6622>)

1. Giriş

Bu çalışma, Sosyal Bilimler alanında akademik tezlerin akademik yayına nasıl dönüştürüleceği sorusuna Uluslararası İlişkiler örneği üzerinden yanıt aramaktadır. Araştırmacının genellikle şahsi deneyimler ve deneme yanılma yoluyla öğrendiği bu sürece ilişkin Türkçe dilinde akademik çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Çalışma, ilk bölümde akademik tezler ile makale, kitap bölümü ve kitap gibi akademik yayınlar arasındaki genel amaç, biçim, içerik, üslup ve hedef kitle gibi farkları incelemektedir. İkinci bölümde, örnek alan olarak seçilen Uluslararası İlişkiler disiplininde tamamlanmış akademik tezlerin akademik yayına dönüştürülmesine yönelik karşılaşılan ikilemler ele alınmaktadır. Türkiye’de çeşitli üniversitelerde görev yapan ve tezlerinden uluslararası alanda tanınmış dergilerde makaleler yayımlanmış olan 10 akademisyenle 8 Haziran-16 Temmuz 2020 tarihleri arasında e-posta yoluyla yapılan mülakatların bulgularına dayanarak yayın türü, zamanlaması, tez danışmanının katkısı, etik kurallar, fikri mülkiyet ve dergi seçimi gibi konularda dikkat edilmesi gereken hususlar tartışılmaktadır. Ayrıca, uluslararası alanda tanınmış akademik yayınevlerinin resmi kurumsal verileri ve editörlerinin konuyla ilgili çevrimiçi sunumları incelenerek akademik tezlerin kitaba dönüştürülmesine ilişkin politikadaki çeşitlilik ortaya konmaktadır. Son olarak, akademik tezi yayına dönüştürme stratejileri örneklerle anlatılacaktır. Bunlar, kavram haritası yoluyla odak belirleme ve hangi bölümün ne tür yayına dönüştürüleceğine karar verme, tek araştırma sorusu oluşturma, soruyu güncel literatür ve bağlamla ilişkilendirme, içerik güncelleme, üslup ve biçim değişimi gibi stratejileri kapsar. Kısaca, mülakat, belge analizi ve çevrimiçi seminerlerden faydalanarak güncel örnekler ve Uluslararası İlişkiler alanından yola çıkan bu çalışma, Sosyal Bilimler alanındaki akademik tezlerin uluslararası alanda tanınmış yayınlara dönüştürülmesine ilişkin literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

2. Doktora Tezi ve Akademik Yayın Arasındaki Farklar

Akademik çalışmanın en önemli adımlarından biri olan doktora sürecinden sonra, akademisyen olarak görev almak isteyen araştırmacının üzerinde ciddi bir yayın baskısı oluşmaktadır. Halihazırda bir araştırma gerçekleştirmiş olan ve bu araştırma tezi, alanın deneyimli isimlerinden oluşan tez komitesi tarafından onaylanan kişi, yazdıklarını yayımlatmaya çalışır. Araştırmacının yıllar süren doktora sürecinde ortaya koyduğu çalışmanın diğer araştırmacılar tarafından ulaşılabilir olması bilimsel gelişim açısından da önemlidir. Bu nedenle alandaki sorulara yeni cevaplar öneren ya da yeni bir bakış açısı kazandıran orijinal bir çalışmanın bulguları yayımlanır (Bowen, 2005: 865). Fakat bir tezden akademik yayın üretmek umulduğu kadar kolay değildir. Bu noktada araştırmacının ilk olarak karar vermesi gereken, tezi hangi yayın türünde yayımlatacağıdır. Araştırmacının 3 temel seçeneği vardır: makale, kitap, ya da kitap bölümü. Bu ilk kararı verirken araştırmacının seçimini etkileyen temel hususlar, araştırmacının tezin hangi bölüm ya da bölümlerini yayımlamaya değer bulduğu ve ulaşmak istediği okuyucu kitlesidir (Germano,2013; Clague, t.y.). Her bir yayın türü çeşitli açılarla tezden ayrılır.

Tez ve akademik yayınlar arasındaki temel farklılıklardan biri, her birinin yazılış amacının farklı olmasıdır. Tezde yazarın amacı – araştırma süreciyle öğrencilik arasındaki geçiş aşaması olarak tanımlanabilecek – doktora sürecini başarıyla sona erdirmek iken, akademik yayın araştırmanın sonuçlarının alandaki ilgili araştırmacılara ve öğrencilere ulaşmasını sağlamak gibi çok daha geniş amaçlara hizmet eder (Staller, 2019). Bu nedenle, sonuçları sadece araştırmacı ile tez komitesinin erişimine açık olan tez bireysel bir amaç içerirken, akademik yayın kendi sesini diğer araştırmacılara duyurmak istediği için daha toplumsal bir amaca sahiptir.

Amacın uzantısı olarak düşünülebilecek bir diğer farklılık ise doktora tezi ve akademik yayınların farklı okuyucu kitleleri için yazılmasıdır. Tez sadece tez komitesi ve danışman hoca için yazılmasına rağmen, makale, kitap ve kitap bölümü çalışılan alanla ilgili çok daha geniş bir okuyucu kitlesi için yazılır (Paltridge, 2017; Clague, t.y). Akademik yayınların okuyucu kitlesi tezden daha geniş olmasına rağmen bu yayınlar kendi içinde de farklılaşır. Makaleler hem kısa oldukları için hem de çevrimiçi erişime açık oldukları için çok daha geniş bir okuyucu kitlesine erişir. Kitabın okuyucu kitlesi de geniş olmakla beraber, gelişen internet olanakları ile birlikte fiziki bir kitaba başvuran araştırmacı sayısının az olması ve kitapların ulaşılabilirliğinin genellikle kütüphanelerle sınırlı olması nedeniyle bilimsel kitaplar daha az fakat çok daha ilgili okuyucuları hedef alır (Thomson, 2012). Okuyucu kitlesi tezin biçimsel ve içerik farklılığını da şekillendiren bir unsurdur. Çünkü yazı genel itibarıyla okuyucu odaklı bir süreçtir. Belirlenen bir tez komitesi araştırmacının tezini okumakla mükellef iken, makale ve kitap konusunda editörün ve okuyucunun ilgisini çekmek araştırmacının sorumluluğundadır (Pollard, 2005). Eserleri değerlendiren

kişilerin metne yaklaşımı da farklıdır. Tez komitesi sadece tezin bilimselliğini incelerken, yayınevi editörleri kitabın dili, üslubu ve ticari değerini de göz önüne alır.

Tezin organizasyonunda genellikle 5 ya da 6 bölümden oluşan, giriş ve araştırma sorusu, literatür taraması, metodoloji, bulgular, tartışma, analiz ve sonuç gibi az sayıda ve uzun bölümler varken makale tezdeki bölümlere göre daha kısadır. Tez 100 sayfayı aşan detaylı bir çalışmadır. Bir makale ise genellikle 7000-10000 sözcük arasındadır. Fakat tezin özeti değildir (Bowen, 2010). Kitaplar ise tezden farklı olarak genellikle daha kısa, ancak daha geniş kapsamlıdır (Paltridge, 2017). Bunun en önemli sebebi, tezdeki dipnotlara, detaylı literatür taramasına ve metodoloji tartışmasına kitapta fazla yer verilmemesidir. Kitap bölümleri de genellikle makaleler ile aynı sözcük sayısına sahiptir.

Tezin yazım stili tez komitesinin değerlendirmesi içinde temel önceliğe sahip değildir, halbuki kitap ve makale okuyucuları yazı stiliyle ilgilenir. Tez komitesi tezi her hâlükârda okumak zorunda iken, akademik yayına ilgi gösterilmesi okuyucunun tercihine bağlıdır. Tezde bu nedenle kimi zaman daha karmaşık ve teknik bir dille karşılaşılırken, akademik yayınlarda yaygın okuyucu kitlesini de göz önüne alan daha basit, anlaşılır bir dil vardır. Mesela tezde bölümleri birbirine bağlayan paragraflar gerekliken, makale ve kitapta bu paragraflar yerini geçiş cümlelerine bırakılır. Her ne kadar tez için yıllar süren kronolojik bir çalışma süreci gerçekleştirilmiş olsa da, akademik yayınların gerektirdiği zaman genellikle daha kısadır. Ancak bu, yayın türüne göre değişkenlik gösterir. Bir kitap bölümü ya da makalenin hazırlanması, bir kitabın hazırlanmasından çok daha kısa sürer. Bu nedenle bir kişinin kariyerinin başlarında kitap için çok fazla zaman ayırması tavsiye edilmez (Paltridge, 2017).

İçerik açısından baktığımızda ise tez, tez komitesini ikna etmek amacıyla yazıldığından akademik yayınlardan farklı olarak yalnızca araştırmasını ortaya koymaz, aynı zamanda her bir adımı neden attığını dayanaklarla destekler (Pollard Jr, 2005). Tezde bulguların yanı sıra araştırmacıyı o bulgulara götüren yolların kolaylıkla takip edilmesi ve araştırmacının literatüre hakim olduğunu göstermesi gerekir. Oysa, akademik yayınlarda araştırmacının hem tekrara düşme lüksü yoktur hem de her bir adımı için detaylı gerekçeye ihtiyacı yoktur (Germano, 2013). Dergi hakemleri araştırmacının literatür hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu, metodun uygun ve tekrar edilebilir olduğunu, bulguların sonucu desteklediğini ve çalışmanın alana küçük de olsa bir katkı sunduğunu görmek isterler (Pollard Jr, 2005). Kitapta da makaleye benzer bir şekilde tekrarlara ve gerekçelere yer verilmez. Unutulmamalıdır ki tez bir araştırma sürecini gösterirken, akademik yayın bitmiş olan bir araştırmaya ilişkindir.

Teknik yeterlilik ve teori tez için önemliyken, kitap ve makale için teoriden ziyade farklı fikirlerin birleştirilmesi böylece ortaya yeni bir perspektif konulması ve okuyucunun ufkunu açması beklenmektedir (Germano, 2013). Tezin özgün fikirleri içeren bulgu ya da metodolojiye ilişkin bölümleri bu nedenle kitap, kitap bölümü ve makaleye dönüştürmek için daha uygundur. Doktora tezi soru sorarak ve o soruya uygun teorik tartışmalarla başlarken, kitap bir soruya cevap verilmesiyle başlar (Clague, t.y.). Doktora tezinin içeriğini akademik bir yayından ayıran bir diğer özellik ise doktora tezinde kişi özgün bir düşünceyi iddialı bir şekilde dile getirmekten genellikle kaçınmaktadır. Bu nedenle alanın önemli isimlerine referans vererek kendini adeta bir güvenlik çemberiyle kuşatır. Doktora tezinde amaç alana sunulan katkının yanı sıra çalışılan alandaki literatüre ne kadar hakim olduğunu da göstermektir. Halbuki akademik yayınlarda özgün ve yeni buluşlar son derece önemlidir. Bu nedenle Germano (2013), bir editör olarak kendisine gönderilen tezden uyarlanmış kitap önerilerini 'sarsarak kendine getirmeye' çalıştığından ve söz konusu çalışmaların kendi sesini duyurması gerektiğinden bahseder.

Tezin kapsamı ile akademik yayının kapsamı da birbirinden farklıdır. Bazen tez tek bir konuda o kadar uzmanlaşmıştır ki, bir kitaptan ziyade editörlü bir kitapta bir bölüm olarak yer alabilir (Thomson, 2011). Örneğin, belirli bir ülkenin Dışişleri Bakanının dış politikaya etkisine dair tez yazan bir araştırmacı, çok spesifik bir alanda tez yazdığı için bunu bir kitaba dönüştürmekte güçlük yaşayabilir. Onun yerine aktörlerin dış politikaya etkisine dair bir kitapta kitap bölümü olarak bu tezi yayımlatmak daha kolay olabilir. Ayrıca tezde ve kitapta tek bir konuyla ilgili bütün bulguların sunulması varken, makalede ve kitap bölümlerinde bütün bulguların sunulmasının yerine sadece en çok ilgili olan bazı bulgular sunulur (Staller, 2019).

Öte taraftan, tezin içinde bir bütünlük vardır, bu nedenle de tezin her bir bölümü bir domino taşı gibi birbirini harekete geçirir. Yazar her bir bölümü incelikli bir şekilde sonraki bölüme bağlar. Domino taşı niteliğindeki her bölüm tezin bütünü içinde anlamlıyken tek başına anlamını yitirebilir. Bu nedenle bir kitap tezdeki bütünlüğü

sürdürme açısından daha avantajlıdır. Kitap bölümünde ise, araştırmacı aynı alanda çalışan diğer uzmanlar ile bir araya geldiği için geniş bir konu içerisinde kendine yer bulmuş olur ve böylelikle çalışma alanındaki diğer araştırmacılarla iş birliği kurar. Öte taraftan, makalenin kendi içindeki bütünlüğünü sağlamak oldukça önemlidir (Staller, 2019). Tezin bir bölümünü alıp bir dergiye göndermek makale olarak yayımlanması için yeterli değildir (Paltridge, 2017).

Farklı okur kitleleri için yazılan akademik tez ve akademik yayın, yazının okuyucu odaklı bir süreç olması nedeniyle birbirlerinden ayrılırlar. Özellikle, biçimsel açıdan kullanılan dil, uzunluk ve metnin organizasyonu ile içerik açısından metnin kapsamı, kendi içindeki bütünlüğünün korunması ve özgünlüğünün vurgulanması açılarından farklılık gösterirler. Akademik tez yazım sürecinde literatür taraması yaparken çok sayıda farklı akademik kaynaktan istifade eden araştırmacı, her ne kadar söz konusu farklılıkları gözlemlene şansına sahip olsa da, bir tezin akademik metne dönüştürülmesi süreci kendi içinde çeşitli ikilemleri de beraberinde getirir.

3. Akademik Tezlerin Bilimsel Yayına Dönüştürülmesinde Karşılaşılan İkilemler

Türkiye’de çeşitli üniversitelerde görev yapan ve tezlerinden uluslararası alanda tanınmış eserler yayınlatmış olan 10 akademisyenle¹ yapılan nitel mülakatlar doktora tezlerinin akademik yayına dönüştürülmesi sırasında birtakım temel karar alma süreçlerinin gerçekleştiğini göstermektedir. Görüşme yapılan akademisyenlerin vurguladıkları temel noktalardan ilki yayının türüne karar vermektir. Değerlendirme süresi, tezin bütünlüğünün en doğru şekilde korunması, akademik kariyere katkı gibi değerlendirmeler sonucunda akademik metnin kitap bölümü, kitap veya makale olarak yayımlanmasına yönelik farklı yaklaşımlar ortaya konulur. Hatta kimi araştırmacılar için tezin yayın sürecinde yaşanan temel ikilem, tezin tek bir kitaba mı yoksa birden çok makaleye mi dönüştürülmesi gerektiği konusundadır (R7). Görüşülen akademisyenlerin tamamı tek bir faktörden ziyade pek çok faktörün birleşimi ile yayın türüne karar vermişlerdir. Kimi durumda seminer ve konferanslar aracılığıyla alanın önde gelen isimleriyle kurulan iletişim, özel sayıda bir makale ile yer almayı kolaylaştırarak yayın süresini hızlandırırken (R3, R1), kimi durumda araştırmacılar özel sayının belirli bir grup ve kuramsal çerçeve içerisinde yer almayı gerektirdiği için özgünlüğe zarar verme ihtimali taşıdığından da bahsetmişlerdir (R1, R6). Öte taraftan tezdeki bütünlüğü koruyabilmek adına tezden tek bir makale çıkaran örneklerin yanı sıra (R1), tezin farklı bölümlerinin kendi içindeki bütünlüğünü koruyarak birden fazla makale çıkaran araştırmacılar da vardır (R3, R7). Esasen, görüşülen bütün akademisyenler, tezin yapısının yayın türünü etkilediğini belirterek, orijinal bir bakış açısına sahip, ampirik bölümlerin yayınlanmasının daha kolay olduğunu vurgulamışlardır.

Akademik makale için dergi seçimi oldukça önemlidir. Fakat bu seçimi etkileyen faktörler her bir araştırmacıya göre değişmektedir. Bazı araştırmacılar doğru okuyucuya ulaşmak adına Türkiye ile ilgili yazdıkları tezlerini makaleye dönüştürüp *Turkish Studies* gibi spesifik bir bölge ya da ülke üzerine uzmanlaşmış dergilere göndermeyi seçerken (R2), bazı araştırmacılar açısından yayınevının atıf indekslerindeki yeri temel belirleyici olmaktadır (R3). Her ne kadar dergilerin SSCI, ESCI gibi uluslararası atıf indekslerindeki yeri önemli olsa da, atıf indeksleri tercihi konusunda iki farklı stratejik yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Elde üzerinde uzun yıllar çalışılmış orijinal bir içerik olduğu için atıf indeksi yüksek dergilerin tercih edilmesi konusunda cesur davranılması gerektiğini söyleyen akademisyenlerin yanı sıra (R3, R6), henüz akademik hayatın başında olduğu için atıf indeksi görece daha düşük dergilerin deneyim kazanmak açısından önemli olduğunu belirten akademisyenler de olmuştur (R5). Dolayısıyla, dergi seçimi hem akademik kariyerde atanma ve yükselme kriterleri bağlamında geçerli olan atıf indeksli dergileri kapsar, hem de yazarın özne tercihleri ve öncelikleri doğrultusunda şekillenir. Türkiye’deki doçentlik kriterleri kapsamında Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) nezdinde taratılan TR-Dizin endeksli dergilerde yayın yapma koşulu bulunmaktadır. Ayrıca araştırmacıların Türkçe literatüre de katkı yapmak adına Türkçe dilinde de makale yayımlatmaları teşvik edilmektedir.

Dergiye karar verilmesinin ardından izlenecek adım tezin akademik yayın formatına dönüştürülmesidir. Görüşülen akademisyenler tezin bir makaleye dönüştürülmesinin zorlu bir iş olduğundan bahsederek gerekli revizyonun gerçekleştirilmesi (literatürün güncellenmesi, kendi içinde tutarlı bir argümana yoğunlaşılması) ve

1 R1- Doç. Dr. Kaan Renda, Hacettepe Üniversitesi; R2- Doç. Dr. Başak Alpan, Orta Doğu Teknik Üniversitesi; R3- Doç. Dr. Ali Onur Özçelik, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi; R4- Doç. Dr. Sinem Kocamaz, Ege Üniversitesi; R5- Dr. Öğr. Üyesi Damla Cihangir Tetik, Ayvansaray Üniversitesi; R6-Selin Türkeş Kılıç, Yeditepe Üniversitesi; R7-Prof. Dr. Emre İşeri, Yaşar Üniversitesi; R8- Dr. Öğr. Üyesi Evren Eken, Süleyman Demirel Üniversitesi; R9- Dr. Öğr. Üyesi Seçkin Barış Gülmez, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi; R10- Dr. Öğr. Üyesi Diğdem Soyaltın, Altınbaş Üniversitesi.

kapsamlı bir çalışma olan tezin çok daha kısa olan makale formatına dönüştürülmesi sırasında tezin bütünlüğünü yitirmediklerinden emin olmak gerektiğini vurgulamışlardır. Bazı akademisyenler yayın sürecinin doktora süresinde başlamasının hem tezin gelişimine hem de akademik kariyere katkı sunacağını belirterek, tezi yazarken bölümlerin makale formatında yazılmasının akademisyenin işini kolaylaştıracağından bahsetmişlerdir (R3). Böylelikle Doğa Bilimleri alanında benimsenen bir yöntem olan doktora tezi bölümlerinin doktora sırasında yayınlanması yaklaşımı Sosyal Bilimler alanında da uygulanabilir. Ancak, özellikle nicel yöntemler kullanan akademisyenlerin tezlerinden birden fazla makale üretirken 'dilimleme' adı verilen etik soruna karşı dikkatli olması gerekmektedir (R1).

Yayın taslağının dergi editörlerine gönderilmesinin ardından başlayan anonim hakemlik süreci yazarlar açısından genellikle olumlu bir deneyim olarak değerlendirilmiştir. Yazılan eserin üçüncü bir göz tarafından değerlendirilmesi ve yazarın gözden kaçırdığı noktaların vurgulanması eserin geliştirilmesi açısından oldukça önemli olmaktadır. Fakat görüşülen akademisyenlerin tamamı yüzeysel hakem raporlarıyla ve hakem eleştirileri doğrultusunda yaptıkları düzeltmelere rağmen kendilerine aynı hakem raporunun tekrar gönderildiği örneklerle karşılaşmışlardır. Ayrıca tezden üretilen makale kendi içindeki bütünlüğü kaybetme riski taşıdığından hakem süreçlerinde araştırma sorusu, yöntemi ve argümanları konusunda eleştirilerle karşılaşmak mümkündür (R4). Hakemlik sürecinin anonim olması nedeniyle, bu sürecin esasen yazara doğrudan yöneltilmiş eleştiriler olmadığı ve olası eksikliklere rağmen akademik metni geliştirme amacı taşıdığı gözden kaçırılmamalıdır.

Görüş belirten akademisyenlerin hemfikir oldukları bir diğer nokta ise, tezden üretilen akademik eserde tez danışmanının doğrudan katkısı yoksa, danışmanın adının makale içerisinde yer almaması gerektiğidir. Her ne kadar stratejik olarak danışmanın adını ekleyerek çalışmaların daha yüksek atıflı dergilerde yer alma şansı olduğuna inanılsa da (R6), yazma sürecine aktif olarak katılmayan danışmanın isminin makalede yazar olarak yer alması etik olarak uygun bulunmamaktadır. Gerekli durumlarda doktora danışmanına ya da doktorayı finanse eden kuruluşa teşekkür edilebilir fakat etik olarak makalede sadece yazar/ yazarların adı olmalıdır.

Gerçekleştirilen mülakatlar, tezin akademik yayına dönüştürülmesi sırasında stratejik davranmanın önemli olduğunu göstermektedir. Sürece ilişkin gerekli araştırmaların yapılması yayın yapmayı kolaylaştırırken, dergi tercihi, tezin akademik metne dönüştürülmesi, hakemlerin önerdiği değişikliklerin yerine getirilmesi, doktora tez danışmanının etkisi gibi konular öne çıkmaktadır. Buna ek olarak, tezi bilimsel kitaba dönüştürme süreciyle ilgili olarak, uluslararası alanda tanınmış yayınevlerinin genel yaklaşımları yayın türü ve yayınevi tercihi sırasında önemli bir etmendir.

3.1. Tezden Üretilen Kitaplara İlişkin Yayınevi Yaklaşımları

Tezini tamamlayan ve savunan öğrenci mezuniyetin bir parçası olarak her bir ülkede tezinin bir kopyasını üniversitesine ve/veya ülkenin ilgili kuruluşuna teslim eder. Ülkemizde Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi, Birleşik Krallık'ta ETHOS, ABD'de EBSCO gibi çevrimiçi platformlar aracılığıyla geçmiş yıllarda tamamlanmış olan doktora tezlerine ulaşmak mümkündür. Ayrıca, doktora öğrencisinin rızasıyla üniversite kütüphaneleri tezin basılı bir örneğinin yanı sıra çevrimiçi bir suretini de erişime açabilirler. Bu durumda zaten erişime açık olan bir tez, kitap olarak yayımlanabilir mi?

Bu konudaki yaklaşım yayınevine göre değişir. Ramirez vd. (2013: 374) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, anket yapılan 53 üniversite yayınevinden %9.8'i erişime açık tezlere dayanan yayın önerisini daima kabul edeceğini belirtirken, %43.9'u her bir yayın önerisinin kendi içinde değerlendirileceğini, %26.8' ise içerik ve biçimsel açıdan tezden büyük ölçüde farklılaşması koşuluyla değerlendirileceğini belirtmiştir. Araştırmanın da gösterdiği gibi, çoğu yayınevi erişime açık bir tezin gerekli değişimleri gerçekleştirilmesiyle yayımlanmasını onaylamaktadırlar. Örneğin Cambridge University Press, Routledge ve Palgrave Macmillan gibi uluslararası alanda tanınmış bazı yayınevleri özellikle kitap önerisi hazırlanırken gerçekleştirilecek değişikliklerle yeni bir metin ortaya konulacağından doktora tezinin üniversiteler tarafından erişime açılmasını kitap yayını için bir engel olarak kabul etmezler (University of Cambridge, t.y.). Öte taraftan Manchester University Press, Wiley, Nature gibi bazı yayınevleri ise herhangi bir şekilde online erişime açık doktora tezlerini yayımlamak istemediklerini belirtmekte, ancak kitap önerisinin çok başarılı olması durumunda yayımlanması fikrine sıcak bakmaktadırlar (Cirasella ve Thistlethwaite, 2017).

Ortaya çıkabilecek sorunlardan kaçınmak adına bazı ülkelerde doktora tezine erişimi belirli sürelerle kısıtlamak ('ambargo uygulamak') ya da sadece tez özetini erişime açmak mümkündür. Örneğin Birleşik Krallık'ta doktora öğrencisi tezini teslim ederken dilekçe vererek, tezinin çevrimiçi erişime açılmasını iki veya üç yıllığına erteletebilir. Türkiye'de de tezi erişime açmak ya da sadece özet kısmını erişime açmak öğrencinin tercihine bağlıdır. Yayınevinden kabul alan bir kitap önerisi aynı şekilde üniversite ile iletişim kurularak belirli bir süre için erişime kapatılabilir. Her hâlükârda yayınevlerinin öncelikli olarak vurguladıkları konu, tezin tez formatından çıkartılarak kitap formatına uygun hale getirilmesidir.

Tezin erişime açık olup olmaması dışında, bir diğer önemli faktör ise yayınevinin yazarı okuyucu kitlesine ulaştırma oranıdır. Kitaplara çevrimiçi erişim de sağlayabilen yayınevleri özellikle Üçüncü Dünya ülkelerinde veya bu ülkelerle ilgili tez yazan araştırmacılar tarafından tercih edilmektedir çünkü basılı kitaplara biçilen fiyatlar genellikle çok yüksektir (Palgrave Macmillan, t.y.). Bu nedenle Afrika ya da eşitsizlikle ilgili çalışan araştırmacılar açısından açık erişim olanağı yayınevi tercihinin etkileyen önemli faktörlerden bir diğeridir (Palgrave Macmillan, t.y.). Yayın sonrası ise yayınevi kitabın tanıtımını ve pazarlamasını gerçekleştireceğinden, sosyal medya kullanımı, konferans tanıtımları ve çevrim içi aboneliklerle kitabı olabildiğince fazla sayıda okuyucuya ulaştıran yayınevleri daha çok tercih edilir. Kitabın hedeflenen okuyucu kitlesine erişmesi ile doğru yayınevinin seçilmesi bu nedenle birbirine paralel ilerler.

Yayınevlerinin kitap önerisine cevap verme hızı, yayın sıklığı ve önerilerin olumlu değerlendirilmesi oranı da aynı şekilde yayınevi tercihinin etkilemektedir. Sürecin hızlı ilerlemesini bekleyen araştırmacı tercihinin daha sık yayın yapan, taslak metinlere ilişkin değerlendirmeyi kısa sürede gerçekleştiren ve taslak metinleri yayımlama oranı yüksek bir yayınevini tercih edebilir. Fakat böyle bir tercih beraberinde SSCI, ESCI gibi sosyal bilimler alanında yüksek atıf alan mecralarda fazla atıf alamayan ya da geniş bir okuyucu kitlesine ulaşamayan bir yayıneviyle çalışmayı beraberinde getirebilir (Yılmaz, 2020). Bu nedenle başlangıçta araştırmacı ret oranı yüksek ama akademik kariyerine daha çok katkı sağlayacak bir yayınevi ile kabul oranı yüksek ama kariyeri açısından etkisi daha kısıtlı bir yayınevi arasında tercih yapmak durumunda kalabilir. Kısacası yayınevinin izlediği yayın politikası araştırmacının yayınevi tercihinin etkileyeceğinden araştırmacı yayınevine karar vermeden önce alanda tanınmış yayınevlerinin yayın politikasına ilişkin gerekli araştırmayı yapmalıdır.

Her ne kadar kitap önerisi ile ilgili beklentiler yayınevinden yayınevine değişse de kitap önerisi ve makale önerilerinin belli başlı ortak özellikleri de vardır. Örneğin kitap önerisinde başlık, kitabın konusu ve alana sunduğu katkı, içindekiler kısmı gibi bazı bölümler yayınevinden bağımsız olarak bulunmak zorundadır. Bunlara ek olarak bölüm özetleri, örnek bölümler, yazar hakkında bilgi gibi çeşitli bölümlerin yer almasına ilişkin karar yayınevi ve editörün tercihine bağlıdır (Springer Nature, t.y.).

Değerlendirme süreci de benzer şekilde işler. Editörler tarafından gerçekleştirilen ilk değerlendirmenin ardından kitap önerisi hakemlere gönderilir. Hakemler değerlendirme sürecinde çalışmanın alana katkı sunup sunmadığını, güncel literatüre yeterince hakim olup olmadığını ve kitap önerisinin güçlü ve zayıf yönlerini analiz eder. Fakat geri bildirim süresi yayınevinden yayınevine değişiklik gösterir. Kimi durumlarda geri bildirim süreci oldukça uzun sürebilir ve kitap önerisi için düzeltme de verilebilir.

Yayınevlerinin genel itibarıyla vurguladıkları bir diğer konu ise kitap önerisinin etik değerleri göz ardı etmeden gerçekleştirilmesidir. Yazarı olduğu kadar yayınevini de zan altında bırakabilecek herhangi bir etik ihlalden kaçınmak için ilgili yayınevinin etik politikası öğrenilmelidir. Yazarın intihal (aşırma) yapmaması, yayınevi ile ilgili herhangi bir soruya cevap verebilmek adına iletişim bilgilerini vermesi, eğer yayın içerisinde üçüncü bir taraf varsa gerekli telif haklarının alınması gibi konular bu nedenle çok önemlidir (Springer Nature, t.y.). Hem makale hem de kitap için gerekli izinlerin alınmış olması gerekir. Öyle ki kişinin kendisinin daha önce yayınlamış olduğu bir çalışması için de eğer yayın hakları devredilmişse ve izin almak gerekiyorsa yazar bu aşamada gerekli izinleri almak zorundadır (Springer Nature, t.y.). İntihal konusunda da, birçok yayınevi aynı kaynaktan çok fazla doğrudan veya dolaylı alıntı yapılmasını da intihal olarak değerlendirmeye başlamıştır. Yazarın daha önceki yayınlarından kaynak göstermeden yararlanması da 'kendinden intihal' (*self-plagiarism*) olarak görülmektedir.

Yayınevi seçiminde araştırmacının tercihlerini etkileyebilecek bir diğer önemli nokta 'avcı' (*predatory*) yayınevlerinden kaçınmaktır. Akademik yeterliliğe sahip olmayan çalışmalarını yayınlayan, hakem değerlendirme

süreci olmayan söz konusu yayınevleri araştırmacının akademik kariyerine gölge düşürmektedir. Söz konusu problemden kaçınmak adına thinkchecksubmit.org ya da ulrichsweb.com gibi veri tabanlarından faydalanmak mümkündür. Ulrich's web sitesinde 180'den fazla dilden 421.000 derginin kaydı tutulmaktadır (Exlibrisgroup, t.y.). Kütüphanelerin veri tabanları da bilimsel dergileri ayırt etmeye yardımcı olur.

Yayınevleri editörleri, bilimsel kitap ve tez arasındaki ayrımı unutmadan aslında sadece kavramları tezden ödünç alarak yazma sürecinin gerçekleşmesi gerektiğini vurgular (Springer Nature t.y., Palgrave MacMillan, t.y.). Bu nedenle yazarların fikirlerini özgürce ifade edebilmeleri ve okuyucu odaklı bir yazma süreci gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Eğer yazar bunu kitap önerisini hazırlarken yaparsa kitabın yayım süreci de oldukça kısalmaktadır. Örneğin, doktora sonrası tezi kitabı dönüştürme süresi 3 yıl süren bir araştırmacının, kitap önerisi sunmasıyla kitabı yayımlatması arasında geçen sürenin sadece 8 ay sürdüğü örneklerle karşılaşmak mümkündür (Varndell, t.y.)

Kısaca, yayınevlerinin bilimsel kitap yayımlama sürecinde, beklentiler ve etik değerlerle ilgili asgari müşterekler olmakla birlikte, her bir yayınevinin farklı bir politika ortaya koyduğu hususlara da dikkat edilmelidir. Bütün bu faktörlerin yaratabileceği sorunlardan kaçınmak adına araştırmacının yayınevi politikalarını dikkatli bir şekilde incelemesi ve söz konusu politikalara uygun değişiklikleri yaptıktan sonra önerisini göndermesi yayın sürecini kolaylaştıracaktır.

4. Tezi Yayına Dönüştürme Stratejileri ve Aşamaları

Tezden akademik yayın üretme süreci, çoğu zaman, yeniden gözden geçirip düzenlemek anlamına gelen 'revizyon' kavramıyla ifade edilir. Oysa, bu yüzeysel bir yaklaşımdır. Esasen, bu süreç çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir. Örneğin, Germano (2013: 27), tezin akademik bir yayına çevrilmesi sürecinde 'revizyon' yerine 'adaptasyon' kavramını öne çıkarır çünkü ona göre, yapılması gereken temel işlem, tezi farklı bir türe (*genre*) uyarlamadır. Bu açıdan, revizyon tezdeki cümlelere ve kelimelere odaklanan bir mikro perspektifi ifade ederken, adaptasyon katkıda bulunmak istenen literatüre daha bütünlükçü ve kapsamlı bir bakış açısını, yani makro bir perspektif içerir. Revizyonun ardından tez ve makale arasındaki doğrudan ilişki açıkça görülürken, adaptasyon süreci tamamlandığında tez ile ortaya çıkan makale arasında büyük farklılık ortaya çıkabilir. Germano (2013: 27) tezden akademik yayın üretirken tezin geçirdiği ciddi dönüşümü vurgulamak için bir edebi eserin sinemaya uyarlanırken geçirdiği dönüşümü örnek verir. Germano'nun bu değerlendirmesi haklı olsa da, eksiktir. Adaptasyon, tezi akademik yayına dönüştürmek için gerekli bir koşuldur ancak tek başına yeterli değildir. Makalenin bu bölümünde, tezden akademik yayın üretme sürecinin parçası olan revizyon ve adaptasyonun da dahil olduğu çeşitli bilişsel süreçler ele alınacaktır. Bu süreçler, kavram haritası ve araştırma sorusu oluşturma, bağlamsallaştırma, güncelleme, ilişkilendirme ve adaptasyonu içerir. Birbirini tamamlayıcı nitelikte olan bu süreçler, makale yazım sürecinin temel aşamaları şeklinde de düşünülebilir.

Tezi yayına dönüştürme sürecine başlamadan önce akla ilk gelen sorular şunlardır: Bu süreci ne zaman başlatmak gerekir? Örneğin, tez savunmasının hemen ardından mı? Tezin hangi bölümleri akademik yayına dönüştürülebilir? Tezin bazı bölümlerini ayrı makaleler olarak mı hazırlamalı yoksa tüm tezi tek bir makaleye mi dönüştürmeli? Daha önce tezin bazı bulguları veya bölümleri farklı dergilerde makale olarak yayımlandıysa bile, tezi tek bir kitap olarak yayımlamak mümkün müdür? Tez akademik yayına dönüştürülürken ne kadar değiştirilmelidir? Tezde veya tezin seçilen, spesifik bir bölümünde hiç değişiklik yapmadan yayına dönüştürülmesi mümkün müdür? Bu sorulara ek olarak, ABD'de bulunan St Johns Üniversitesinde Eğitim Bilimleri alanında görev yapan Profesör Evan Ortlieb şu genel soruna dikkati çekmiştir: Acaba tezi akademik yayına dönüştürme süreci yaratıcılık içeren bir süreç mi olmalıdır, yoksa başarılı olduğu düşünülen bir formüle göre mi şekillenmelidir? (Ortlieb, 2017). Birçok akademik yayınevi editörü her tezin konusuna, içeriğine, katkıda bulunduğu alana ve ulaşabileceği okur potansiyeline göre değerlendirilmesi gerektiğini, dolayısıyla tezin akademik yayına dönüştürülmesinin kesinlikle standart bir süreç olmadığını vurgulamaktadır.

Örneğin, ABD'deki Yale Üniversitesinde 6 Nisan 2016 tarihinde düzenlenen 'Tezinizi kitaba çevirmek' başlıklı panelde Yale University Press editörlerinden Jennifer Banks, tezden akademik yayın üretme sürecine ilişkin kesin sonuç veren bir formül bulunmadığını ifade etmiştir. Aynı panelde Chicago University Press editörü Priya Nelson da, bir tezin akademik bir kitap olarak yayımlanmasının son derece 'öngörülemez' bir süreç olduğunu

çünkü yazarın sunduğu eserin hem yayınevini ve potansiyel okur kitlesinin genel ilgi alanlarıyla hem de yayınevi editörünün özel ilgi alanlarıyla örtüşmesi gerektiğini belirtmiştir (Yale Üniversitesi paneli, 2016). 17 Aralık 2010 tarihinde Harvard Üniversitesinde düzenlenen ‘Kitap önerisi hazırlama ve yayınevi seçme’ başlıklı panelde MIT University Press editörlerinden Philip Laughlin de, yemek tarifini okumakla yemeği pişirmek arasında fark olduğunu söyleyerek tezin başarıyla akademik yayına dönüştürülmesinin formüle bağlı olmadığını savunmuştur (Harvard Üniversitesi paneli, 2010).

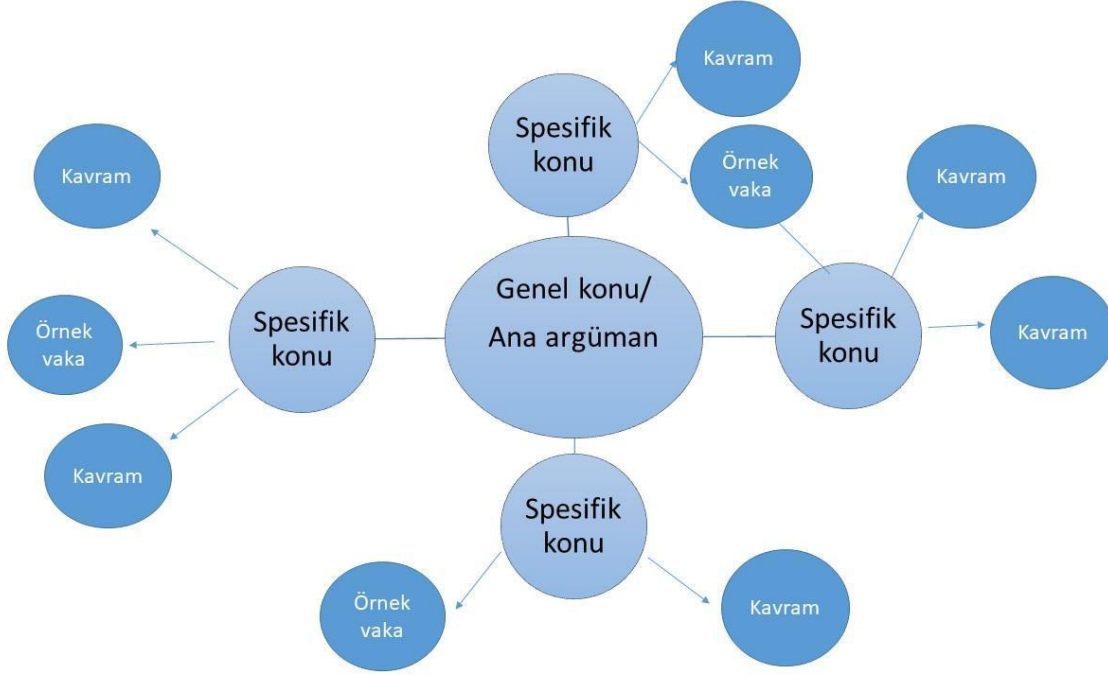
Ancak, genel olarak, tanınmış uluslararası yayınevi editörlerinin önem verdikleri ortak hususlar bulunmaktadır. Örneğin, bu makalenin önceki bölümlerinde açıklanan tez ile bilimsel kitap ve makale arasındaki farkları bilmek çok önemlidir. Örneğin, tezdeki tüm detaylara, kaynaklara ve dipnotlara akademik kitapta yer verilmemesi ve tezdeki nesnel, tarafsız ve sofistike dil yerine yazarın argümanının konunun uzmanı olmayanların da anlayabileceği şekilde yazarın kendine özgü stiliyle ifade edilmesi çok önemlidir (Bkz. CFHSS, 2008; Harvard Üniversitesi paneli, 2010; Knoll, 2010; Lambirth, 2013). Yanı sıra, Üniversite veri tabanlarında erişime açık olan tezlerin veya yüzde 40’ından fazlası çeşitli mecralarda yayımlanmış olan tezlerin kitap olarak yayımlanması için ciddi bir şekilde dönüşüm geçirmesi, neredeyse bütünüyle ‘yeniden yazılması’ önerilmektedir (Yale Üniversitesi paneli, 2016).

Dolayısıyla, kimine göre tezin 60.000-100.000 kelime arası bir akademik bir kitaba dönüşmesi için en az bir yıl gerekmektedir (Germano, 2013: 81). Hatta Yale University Press editörü Jennifer Banks bunun çok daha uzun zaman alabileceğini vurgular (Yale Üniversitesi paneli, 2016). Tezden 7000-10.000 kelimelik bir akademik bir makale üretmenin ise daha kısa bir zaman içinde yapılabileceği öngörülebilir. Ancak, hem akademik kitap hem de makale için vurgulanan ortak bir husus, tezin argümanının güncel gelişmeler ışığında değerlendirildiğinde ne kadar geçerli olup olmadığı meselesidir. Tezin yaklaşımı ve argümanları hem ampirik hem kuramsal açıdan güncel bağlama uygun olarak yeniden düşünülmesi ve güncellenmelidir.

Bir diğer önemli mesele de, yazarın tezden üreteceği yayınların hangi okur kitlesine ulaşmasını hedeflediğidir. Buna göre, yazar, tezinden kitap mı yoksa makale mi üreteceğine ve hangi yayınevi veya dergiyi seçeceğine karar verir. Eğer çok uzmanlaşmış dar bir akademik çevreyi hedefliyorsa spesifik bir alana yönelik yayın yapan dergileri ve yayınevlerini tercih etmelidir. Daha genel ilgilere sahip bir okur kitlesine ulaşmak isteyen yazarlar ise, eserin birçok disiplin yönünden değerini vurgulayan bir yayınevi ve dergiyi tercih etmelidir. Örneğin, SSCI indeksli *International Political Sociology* dergisi hem Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler hem de Sosyoloji ile ilgilenen araştırmacılara aynı anda hitap eden araştırmaları bastığı için etki faktörü yüksektir. Yayınevlerinin bazıları da hem Asya çalışmaları kitap serisine hem de sinema ve film araştırmaları serisine hitap edebilecek Çin’de sinema kültürünün değişimi gibi bir konuda kitap yayımlamayı daha dar kapsamlı bir konuya tercih edebilir (Germano, 2013). Yayınevi veya dergi konusunda karar vermeden önce, yazarın o alanda tanınmış eserleri basan yayınevi ve dergileri tanıması, ilgili yayınevi ve dergilerin websitelerindeki ‘yazarlara yönelik notları’ okuması ve ‘International Studies Association’ gibi uluslararası akademik kuruluşların çıkardığı uluslararası endeksli ve etki faktörü yüksek dergilerde yayımlanmış olan makalelerin nasıl yazılmış olduğunu incelemesi önerilmektedir (Ortlieb, 2017).

Tezden akademik yayın üretme sürecine gelirse, tez savunmasının hemen ardından başlatılabilir. Ancak, öncelikle yazarın biraz önce sözü edilen ön seçimleri yapabilecek bilgiye sahip olması gereklidir. Yazarın akademik kariyer hedeflerine göre kitap mı yoksa dergi makalesi mi yayımlatmasının ve hangi yayınevi ya da dergiyi tercih etmesinin daha iyi olacağı konusunda tez danışmanı ve uluslararası tanınmış yayınları olan akademisyenlerden tavsiye alması faydalı olacaktır. Buna ek olarak, yazarın yayın yapmak istediği alanda uluslararası çapta tanınırlığı olan akademisyenlerin bazen tanınmış yayınevleri nezdinde bazı yazarlara ilk kitaplarının kabulü için referans olabildiği görülmektedir. İnşacılık kuramının önde gelen isimlerinden Alexander Wendt 1999 yılında Cambridge University Press tarafından yayımlanan ‘Social Theory of International Politics’ (Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi) adlı kitabının önsözünde, bu kitabın doktora tezine dayandığını ve Profesör Steve Smith’in kendisine tezini hem yayına dönüştürme hem de yayınevi tercihi konularında yol gösterdiğini belirtmiştir (Wendt, 1999: xiv). Buna karşın, Chicago University Press editörü Priya Nelson’a göre, ‘yayın süreci akademiden daha demokratiktir’ çünkü editörler yazarın kim olduğuna aslında düşünülmediği kadar önem vermemektedir (Yale Üniversitesi paneli, 2016). Yani, bir doktora sonrası araştırmacının olduğu kadar bir Profesörün de yayın önerisi yeterince okurun ilgisini çekmeyeceği düşünülerek yayınevi editörleri tarafından reddedilebilir.

Tezin hangi bölümleri akademik yayına dönüştürülebilir? Yazar için önemli olan, tezinin ilgili alana yaptığı katkısı daha geniş çevrelere duyurmak ve kendi araştırmasına yönelik akademik atıfları artırmaktır. Bu sayede, eserleriyle, mevcut tartışmalara yeni bir bakış açısı getirebilir ve hatta çalıştığı alanda yeni bir tartışma yaratabilir. Türkiye’de YÖK tarafından belirlenen yeni Doçentlik standartlarına ve Üniversitelerin belirlediği Dr. Öğretim Üyesi olarak atanma koşullarına göre, doktora tezinden üretilen bir eser yayımlanmış olma koşulu vardır. Ulusal mı uluslararası alanda mı yayımlandığına, türüne ve etki faktörüne bakılarak, tezden üretilmiş kitap ve makaleye farklı değerler biçilmektedir. Tezin kitaba mı yoksa makaleye mi dönüştürüleceği konusunda karar verebilmek için kavramsal haritalandırma (*conceptual mapping*) yönteminden yararlanılabilir (Griffin, 2014).

Şekil 1. Kavramsal haritalandırma şablonu örneği

Kavramsal haritalandırma yoluyla tezdeki fikirlerin hem bir bütün olarak hem de her bölümünün ayrı ayrı görsel bir şemaya dönüştürülmesi mümkündür. Yukarıdaki örnek kavram haritalandırma şablonu hem tezin bütünü için hem de seçilen bir bölümü için kullanılabilir (Bkz. Şekil 1). Tezdeki tüm verileri ve fikirleri tek bir makalede kullanmak güçtür. Bunun yerine, tezin kavramsal haritalandırmasına bakarak, spesifik bir odak noktası seçilmelidir. Bu, özgünlük içeren ve genel kanıdan farklı bir sonuca götüren ampirik açıdan zengin bir vaka analizi de olabilir. Spesifik bir teorik kavrama odaklanarak bu kavramın ihmal edildiğini ya da yanlış anlaşıldığını gösteren eleştirel bir literatür taraması da, başlı başına bir makale olarak yayımlanabilir (örneğin, bkz. Buhari Gülmez, 2009a ve 2009b). Tez kuramsal yenilik getiriyorsa, tezden spesifik hipotezlerin test edilmesine dayanan veya yeni bir kuram oluşturma yönünde adımlar atan teorik bir makale de üretilebilir. Kavram haritası yoluyla tek bir odak noktası belirlendikten sonra, onunla ilgili spesifik bir araştırma sorusu oluşturulur. Bu soru, genellikle ‘yapboz’ (*puzzle*) denilen bir paradoks etrafında şekillenir ve genel kanıdan ya da yaklaşımlardan farklı bir yol izleyeceğini vaat eder. Araştırma sorusu ‘neden’ veya ‘nasıl’ şeklinde sorulduğunda, hem akademik yayının kullandığı bağımlı ve bağımsız değişkenlerin hem de odaklanacağı hipotezlerin açık bir şekilde ifade edilmesinin önünü açar (Halperin ve Heath, 2012: 98).

Kavramsal haritalandırma aşamasının ardından, çoğunlukla bağlamsallaştırma (*contextualization*) aşaması gelir. Bu aşamada, araştırma sorusu spesifik bir bağlam içinde konumlandırılır ve odaklanılacak araştırma sorusunun ‘neden önemli’ olduğu ve ‘neden şimdi’ ele alınması gerektiği gerekçelendirilir. Germano (2013: 52) dünya siyasetinde yaşanan olayların ardından bazı tezlerin konuları ve yaklaşımları itibarıyla güncelliğini yitirdiğini ve tüm tezleri akademik yayına dönüştürme sürecinde güncel küresel bağlamın farkında olunması gerektiğini vurgulamıştır.

Buna ek olarak, bağlamsallaştırma kapsamında literatürdeki epistemolojik ve ontolojik atılımlar da yakından takip edilerek, yayımlanacak çalışmanın mevcut akademik tartışmalar içindeki konumu belirtilmelidir. Dış Politika Analizi literatüründe bugün önemli bir isim olan Cameron Thies, doktora tezini 1999'da bitirdikten ancak 14 yıl sonra kitap olarak yayımlatabilmiştir. Bunun en önemli sebebi, rol teorisi kuramına katkıda bulunan tezini kitaba dönüştürmek istediği dönemde Wendt'in sosyal inşacı kuram akımını başlatmış olması ve birçok yayınevinin rol teorisi tezine "bunu zaten Wendt yapıyor" şeklinde yaklaşmış olmasıdır Thies (2013: xiv). Bu nedenle kitap yerine tezinden makale üretmeye yöneldiğini açıklayan Thies, ancak 14 yıl sonra Routledge yayınevindeki kitap serilerinden birinde editör olduğunda kendi tezine dayanan kitabı basabilmiştir. Eğer, bağlamsallaştırma aşamasına özen gösterseydi, çalışmasını Wendt'in araştırmasının da parçası olduğu inşacı akım ile alternatif akımlar arasındaki rekabet bağlamında konumlandırır. Yani, kitap önerisini ve kitabı hazırlarken, tezinde odaklandığı rol teorisinin Wendt'in inşacı yaklaşımından farklarını vurgular ve tezi bitirdiği dönemde (2000'li yılların başında) popüler olan bilimsel akımlara katkılarını açık bir şekilde ortaya koyardı.

Bağlamsallaştırma aşamasının ardından, tezden üretilecek makale ile seçilen derginin veya kitap yayımlanmak isteniyorsa yayınevinin ilgi alanına giren literatür arasında kuram, kavram ve metod açılarından doğrudan bir bağlantı kurmak gerekmektedir. Bu aşamaya 'ilişkilendirme' denebilir. Örneğin, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamlanan bir yüksek lisans tezinden üretilen bir makale, uluslararası alanda tanınan *Turkish Studies* dergisine gönderildiğinde (R9), hakem sürecine girmiş ve sonucunda, hakem raporunda 'Avrupa şüphesizliği' kavramı ve literatürüyle ilişkilendirilmesi önerilmiştir (Bkz. Gulmez, 2008). İlişkilendirme aşamasını tam olarak yerine getirebilmek için seçilen derginin hangi ontolojik ve epistemolojik gelenekleri ve literatürü öne çıkardığını iyi bilmek ve önerilen makalenin bunları yok saymadığını göstermek gerekmektedir. Genellikle, derginin temel aldığı meseleler ve epistemolojik ve kuramsal gelenekler derginin websitesinde açıkça ilan edilmektedir. Net değilse, makale resmi kanaldan gönderilmeden önce, derginin genel yayın editörüne iletilerek derginin ilgi alanına girip girmediği konusunda danışılabilir. Kitap yayımlatmak isteyenler, tanınmış yayınevlerinin ilgili alanında çalışan editörlerine e-posta yoluyla ulaşarak üç dört cümlede kitap önerisiyle ilgili danışabilir ya da uluslararası bir konferans sırasında yarım saatlik bir yüz yüze görüşme için randevu isteyebilir. Ayrıca, çoğu yayınevi, websiteslerine bir şablon öneri formu yüklemiştir. Yazar adayları, son dönemde yayımlanan kitapları inceleyerek, yayınevlerinin akademik ilgi alanları hakkında bilgi edinebilir.

İlişkilendirme ve bağlamsallaştırma aşamalarına bağlı olarak, tezi akademik yayına dönüştürürken ek araştırma yapılması ve içerik güncelleme yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla, tezin hiçbir değişikliğe uğramadan yayına dönüştürülmesi ancak istisnai bir durum olabilir. 'Güncelleme' aşaması sonucunda, tezde var olmayan ikinci bir argüman geliştirilebilir veya daha önce vurgulanmayan bir mesele veya kavram öne çıkarılabilir.

Son olarak, tezi akademik yayına dönüştürme sürecinin 'adaptasyon' aşaması şunları içermektedir: literatür taraması ile metodolojinin argümana entegre edilmesi, teorinin öne çıktığı bölümde jargondan kaçınma, giriş bölümünün 100-200 kelimelik bir makale özetine (*abstract*) dönüştürülmesi, Sonuç bölümünde de, 'Ne olacak yani?' ('so what') sorusunun yanıtının verilmesi. Dolayısıyla, bu yayının, alandaki araştırmaların daha iyi anlaşılması ya da bir sorunun daha iyi açıklanması konusunda nasıl bir katkı yaptığının net olarak ortaya konması ve gelecekteki çalışmalara nasıl yön verebileceğinin belirtilmesi gerekir. Araştırmanın hangi kavramsal, kuramsal ve/veya metodolojik yeniliği sağladığı meselesine ek olarak, bu araştırmanın daha farklı nasıl yapılabileceği düşünülerek mevcut kısıtları ile etik meselelerinin tartışılması beklenmektedir. Özellikle dikkat edilmesi gereken diğer hususlar şu şekilde sıralanabilir.

Tez başlığı ile tezden üretilen akademik yayının başlığının aynı olmamasına dikkat edilmeli ve akademik yayında okuru düşünmeye yönelten 'provokatif' bir başlık seçilmelidir (Germano, 2013; Griffin, 2014). Her paragrafta sadece bir fikir tartışılmalı ve paragraflar arasında köprü vazifesi gören cümleler ve bağlaçlar kullanılmalıdır. Çok fazla alt başlık kullanılmamalı ve alt başlıklar bir araya geldiklerinde anlamlı bir bütün ortaya çıkmalıdır. Neden bir bölümün ve alt başlığın diğerinin ardından geldiği okur için çok açık olmalıdır. Aynı fikirlerin çok fazla tekrar edilmesi de ilgiyi dağıtır. Wiley yayınevi editörlerinden Andrew Lambirth (2013), bu durumu, 'Bir kere ama tam söyle' şeklinde ifade etmiştir.

Akademik yayının tezden üretildiğini belirten bir dipnot içermesi önerilmektedir. Herhangi bir burs programı kapsamında tamamlanmış bir tez söz konusuysa, tezden üretilen akademik yayında bu desteği belirtmek gerekir. Tez veya tezden üretilen kitabın kendisi, doğrudan yayınevi editörüne gönderilmemelidir. Yayınevinin websitesinde bulunan şablon kullanılarak kitap önerisi hazırlanıp öneri gönderilmelidir. Kitap önerisi aynı anda birden fazla yayınevine gönderilse de, makale sadece tek bir derginin hakem sürecine girmelidir. Aynı makalenin eşzamanlı olarak iki farklı dergi tarafından değerlendirilmesi etik değildir.

5. Sonuç

Bu çalışma, yüksek lisans ve doktora seviyesinde tamamlanmış akademik tezlerin nasıl bilimsel makale, kitap ve kitap bölümüne dönüştürüleceği konusuna ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, uluslararası alanda tanınmış akademik yayınevlerinin resmi politikaları ile editörlerinin katıldığı Üniversite panellerindeki görüşlerini incelemektedir. Ayrıca, Türkiye’de çeşitli üniversitelerde görev yapan ve tezinden uluslararası alanda tanınmış dergilerde makale yayımlatmış olan 10 akademisyenle yapılan mülakatlardan faydalanmaktadır. Son olarak, tezlerin yayına dönüştürülmesi için tek bir formül olmasa da, genel olarak izlenebilecek stratejileri ve aşamaları tartışmaktadır. Bunlar, kavram haritası yoluyla odak belirleme ve hangi bölümün ne tür yayına dönüştürüleceğine karar verme, tek araştırma sorusu oluşturma, soruyu güncel literatür ve bağlamla ilişkilendirme, içerik güncelleme, üslup ve biçim değişimini kapsar. Güncel örnekler ve Uluslararası İlişkiler alanından yola çıkan bu çalışma, Sosyal Bilimler alanındaki akademik tezlerin uluslararası alanda tanınmış yayınlara dönüştürülmesine ilişkin literatüre özgün ve kapsamlı bir katkı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bowen, G. A. (2005). "Preparing a Qualitative Research-Based Dissertation: Lessons Learned", *The Qualitative Report*, 10(2), 208-222.
- Buhari Gulmez, D. (2009a). "A Selective Survey of Globalization Studies: The Cultural Deficit", *New Global Studies*, 3(2), 1-13.
- Buhari Gulmez, D. (2009b). "Turkey-EU Relations: The Limitations of Europeanisation Studies", *Turkish Yearbook of International Relations*, 40(1), 91-121.
- CFHSS – Canadian Federation for the Humanities and Social Sciences. (2008). "Career Corner: Publishing your scholarly work", 29 Eylül (17.09.2020) <https://www.youtube.com/watch?v=DUAvHbt1emM&t=15s>.
- Cirasella, J. ve Thistlethwaite, P. (2017). "Open Access and the Graduate Author: A Dissertation Anxiety Manual" içinde: Smith, K. L., & Dickson, K. A. (Eds.). *Open access and the future of scholarly communication: Implementation*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield. 203-224.
- Clague, T. (t.y.). "Turning your PhD into a Successful Book", (17.09.2020) <https://authorservices.taylorandfrancis.com/from-phd-to-book-the-basics/#>.
- Exlibrisgroup (t.y.), Ulrichsweb: General FAQ, (17.09.2020) [https://knowledge.exlibrisgroup.com/Ulrichs/Product_Documentation/Frequently_Asked_Questions_\(FAQs\)/Ulrichsweb%3A_General_FAQ](https://knowledge.exlibrisgroup.com/Ulrichs/Product_Documentation/Frequently_Asked_Questions_(FAQs)/Ulrichsweb%3A_General_FAQ).
- Germano, W. (2013). *From Dissertation to Book*, 2. Baskı, Chicago University Press: Şikago ve Londra.
- Griffin, M. (2014). "Lecture: How to Turn your Dissertation into Journal Article", 1 Kasım (17.09.2020) <https://www.youtube.com/watch?v=pxDH6ZTrIJQ>.
- Gulmez, S. B. (2008). "The EU policy of the Republican People's Party: An inquiry on the opposition party and euro-skepticism in Turkey", *Turkish Studies*, 9 (3), 423-436.
- Halperin, S. ve Heath, O. (2012). *Political Research: Methods and Practical Skills*, Oxford University Press: Oxford.
- Harvard Üniversitesi paneli. (2010). "Preparing a Prospectus and Choosing a Publisher", 17 Aralık (17.09.2020) https://www.youtube.com/watch?v=K_4emZiLLE&t=1s.
- Knoll, E. (2010). "Introduction, How to Turn a Dissertation into a Real Book", 17 Aralık, (17.09.2020) <https://www.youtube.com/watch?v=VHOdA-FyTEI&t=20s>.
- Lambirth, A. (2013). "How to turn your dissertation into a journal article", 17 Mayıs (17.09.2020) <https://www.youtube.com/watch?v=qLJEGeEAX7Y>.
- Ortlieb, E. (2017). "Turning a Dissertation into an Academic Article", 7 Mayıs (17.09.2020) <https://www.youtube.com/watch?v=BcjEWye9VvYM>.
- Palgrave Macmillan, (t.y.). "Why publish in Palgrave Macmillan journals?" (17.09.2020) <https://www.palgrave.com/gp/journal-authors>.
- Paltridge, B. (2017). "Publishing from a dissertation. A book or articles?" içinde J. McKinley & H. Rose (Eds.), *Doing research in applied linguistics: Realities, dilemmas and solutions* (243-252). Abingdon, UK: Routledge.
- Pollard Jr, R. Q. (2005). "From Dissertation to Journal Article: A Useful Method for Planning and Writing Any Manuscript", *The Internet Journal of Mental Health*. 2 (2). (17.09.2020) https://pdfs.semanticscholar.org/f936/bc60b230201c1613623afba8180108ad3f54.pdf?_ga=2.249671686.1617373635.1594709182-162068401.1594709182.
- Ramirez, M. L.; Dalton, J.T.; McMillan, G.; Read, M.; Seamans, N.H. (2013). "Do Open Access Electronic Theses and Dissertations Diminish Publishing Opportunities in the Social Sciences and Humanities? Findings from a 2011 Survey of Academic Publishers", *College&Research Libraries*, 74(4), 368-80.
- Springer Nature (t.y.). "Manuscript Guidelines", (17.09.2020) <https://resource-cms.springernature.com/springer-cms/rest/v1/content/15200694/data/v2>.
- Staller, K. M. (2019). "From Dissertation to published article: Advice from an editor", *Qualitative Social Work*, 18(6), 897-904.
- Thies, C. G. (2013). *The United States, Israel, and the Search for International Order: Socializing States*, Routledge: New York.

- Thomson, P. (2011). "Can I get a book from my PhD", (17.09.2020) <https://patthomson.net/2011/10/22/can-i-get-a-book-from-my-phd/>.
- Thomson, P. (2012). "Writing from the PhD the publishing plan", (17.09.2020) <https://patthomson.net/2012/09/07/writing-from-the-phd-the-publishing-plan/>.
- University of Cambridge (t.y.). "Publishing and Open Access", (17.09.2020) <https://osc.cam.ac.uk/theses/advice-phd-students/publishing-and-open-access>.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press: Cambridge.
- Varndell, D. (t.y.), "Advice from Daniel Varndell for Early Career Researchers", (17.09.2020) <https://www.palgrave.com/us/book-authors/your-career/early-career-researcher-hub/advice-from-daniel-varndell>.
- Yale Üniversitesi paneli. (2016). "Graduate Writing Lab: How to Turn your dissertation into a book", 6 Nisan. (17.09.2020) <https://www.youtube.com/watch?v=S6B7JEsYZyw>.
- Yılmaz, H. (2020). "Proquest Yazar Çalıştayı: Tez ve Dergi Makaleleri Yazma", (17.09.2020) <https://proquestmeetings.webex.com/recordingservice/sites/proquestmeetings/recording/play/e10a3fe9ee5e4747b4978f7159e1e749>.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uydıklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).